

WOJEWÓDZKI URZĄD PRACY W TORUNIU

WYDZIAŁ INFORMACJI, BADAŃ I ANALIZ

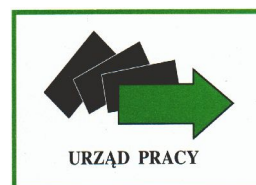
**RAPORT Z POGŁĘBIONEGO BADANIA
ZAPOTRZEBOWANIA
NA ANIMATORÓW GOSPODARCZYCH
W WOJEWÓDZTWIE
KUJAWSKO – POMORSKIM**

*Program LEONARDO DA VINCI
projekt „Kształcenie animatorów gospodarczych
w rozszerzającej się Europie”*

Edukacja i Kultura

Leonardo da Vinci

TORUŃ, PAŹDZIERNIK 2005

SPIS TREŚCI

I UWAGI METODOLOGICZNE.....	4
II CZĘŚĆ ANALITYCZNA.....	5
1. Charakterystyka badanych.....	6
2. Wykonywane zadania z zakresu rozwoju regionalnego, przedsiębiorczości i technologicznego.....	11
3. Problemy w wykonywaniu zadań związanych z rozwojem regionalnym, przedsiębiorczości czy technologicznym.....	13
4. Nowe zadania związane z rozwojem regionalnym, przedsiębiorczości i technologicznym, jakie mogą pojawić się w przyszłości oraz związane z nimi potrzeby kwalifikacyjne.....	19
III. PODSUMOWANIE.....	30

SPIS TABEL

1. Zakres działalności firm i instytucji biorących udział w pogłębionym badaniu zapotrzebowania na animatora rozwoju regionalnego.....	6
2. Zakres działalności firm i instytucji biorących udział w pogłębionym badaniu zapotrzebowania na animatora przedsiębiorczości.....	6
3. Zakres działalności firm i instytucji biorących udział w pogłębionym badaniu zapotrzebowania na animatora rozwoju technologicznego.....	7
4. Wiek respondentów biorących udział w pogłębionym badaniu zapotrzebowania na animatorów rozwoju regionalnego.....	7
5. Wiek respondentów biorących udział w pogłębionym badaniu zapotrzebowania na animatorów przedsiębiorczości.....	8
6. Wiek respondentów biorących udział w pogłębionym badaniu zapotrzebowania na animatorów rozwoju technologicznego.....	8
7. Wykształcenie respondentów biorących udział w pogłębionym badaniu zapotrzebowania na animatorów rozwoju regionalnego.....	8
8. Wykształcenie respondentów biorących udział w pogłębionym badaniu zapotrzebowania na animatorów przedsiębiorczości.....	9
9. Wykształcenie respondentów biorących udział w pogłębionym badaniu zapotrzebowania na animatorów rozwoju technologicznego.....	9
10. Zawody respondentów biorących udział w pogłębionym badaniu zapotrzebowania na animatorów rozwoju regionalnego.....	9
11. Zawody respondentów biorących udział w pogłębionym badaniu zapotrzebowania na animatorów przedsiębiorczości.....	10
12. Zawody respondentów biorących udział w pogłębionym badaniu zapotrzebowania na animatorów rozwoju technologicznego.....	10

13. Zadania z zakresu rozwoju regionalnego wykonywane przez respondentów pogłębionego badania.....	11
14. Zadania z zakresu rozwoju przedsiębiorczości wykonywane przez respondentów pogłębionego badania.....	12
15. Zadania z zakresu rozwoju technologicznego wykonywane przez respondentów pogłębionego badania.....	13
16. Czy dostrzega Pan/Pani jakieś problemy w wykonywaniu zadań związanych z rozwojem regionalnym?.....	13
17. Czy dostrzega Pan/Pani jakieś problemy w wykonywaniu zadań związanych z rozwojem przedsiębiorczości?.....	14
18. Czy dostrzega Pan/Pani jakieś problemy w wykonywaniu zadań związanych z rozwojem technologicznym?.....	14
19. Jakie problemy dostrzega Pan/Pani w wykonywaniu zadań związanych z rozwojem regionalnym?.....	15
20. Jakie problemy dostrzega Pan/Pani w wykonywaniu zadań związanych z rozwojem przedsiębiorczości?.....	15
21. Jakie problemy dostrzega Pan/Pani w wykonywaniu zadań związanych z rozwojem technologicznym?.....	16
22. Czy dostrzega Pan/Pani w zakresie wykonywanych przez siebie zadań związanych z rozwojem regionalnym potrzebę poszerzenia kwalifikacji?.....	16
23. Czy dostrzega Pan/Pani w zakresie wykonywanych przez siebie zadań związanych z rozwojem przedsiębiorczości potrzebę poszerzenia kwalifikacji?.....	17
24. Czy dostrzega Pan/Pani w zakresie wykonywanych przez siebie zadań związanych z rozwojem technologicznym potrzebę poszerzenia kwalifikacji?.....	17
25. Zakres, w jakim osoby wykonujące zadania związane z rozwojem regionalnym dostrzegają potrzebę poszerzenia własnych kwalifikacji zawodowych.....	17
26. Zakres, w jakim osoby wykonujące zadania związane z rozwojem przedsiębiorczości dostrzegają potrzebę poszerzenia własnych kwalifikacji zawodowych.....	18
27. Zakres, w jakim osoby wykonujące zadania związane z rozwojem technologicznym dostrzegają potrzebę poszerzenia własnych kwalifikacji zawodowych.....	19
28. Nowe zadania związane z rozwojem regionalnym, jakie, zdaniem respondentów, mogą się w przyszłości pojawić.....	20
29. Nowe zadania związane z rozwojem przedsiębiorczości, jakie, zdaniem respondentów, mogą się w przyszłości pojawić.....	21
30. Nowe zadania związane z rozwojem technologicznym, jakie, zdaniem respondentów, mogą się w przyszłości pojawić.....	22
31. Czy w związku z pojawieniem się nowych zadań związanych z rozwojem regionalnym potrzebne będą w przyszłości w Pańskiej pracy jakieś nowe umiejętności?.....	23
32. Czy w związku z pojawieniem się nowych zadań związanych z rozwojem przedsiębiorczości potrzebne będą w przyszłości w Pańskiej pracy jakieś nowe umiejętności?.....	23
33. Czy w związku z pojawieniem się nowych zadań związanych z rozwojem technologicznym potrzebne będą w przyszłości w Pańskiej pracy jakieś nowe umiejętności?.....	23

34. Nowe umiejętności, jakie, zdaniem respondentów, mogą być potrzebne w przyszłości w pracy związanej z rozwojem regionalnym?.....	24
35. Nowe umiejętności, jakie, zdaniem respondentów, mogą być potrzebne w przyszłości w pracy związanej z rozwojem przedsiębiorczości?.....	25
36. Nowe umiejętności, jakie, zdaniem respondentów, mogą być potrzebne w przyszłości w pracy związanej z rozwojem technologicznym?.....	26
37. Czy w związku z pojawieniem się nowych zadań związanych z rozwojem regionalnym potrzebny będzie w przyszłości w Pańskiej pracy jakiś nowy rodzaj wiedzy?.....	26
38. Czy w związku z pojawieniem się nowych zadań związanych z rozwojem przedsiębiorczości potrzebny będzie w przyszłości w Pańskiej pracy jakiś nowy rodzaj wiedzy?.....	27
39. Czy w związku z pojawieniem się nowych zadań związanych z rozwojem technologicznym potrzebny będzie w przyszłości w Pańskiej pracy jakiś nowy rodzaj wiedzy?.....	27
40. Nowy rodzaj wiedzy, jaki, zdaniem respondentów, może być potrzebny w przyszłości w pracy związanej z rozwojem regionalnym.....	28
41. Nowy rodzaj wiedzy, jaki, zdaniem respondentów, może być potrzebny w przyszłości w pracy związanej z rozwojem przedsiębiorczości.....	28
42. Nowy rodzaj wiedzy, jaki, zdaniem respondentów, może być potrzebny w przyszłości w pracy związanej z rozwojem regionalnym.....	29

I. UWAGI METODOLOGICZNE

Pogłębione badanie zapotrzebowania na animatorów gospodarczych zostało przeprowadzone na terenie województwa kujawsko – pomorskiego w sierpniu 2005 roku.¹

Podobnie, jak w przypadku pierwszego etapu, badaniem objęto te obszary rynku pracy, gdzie, jak założyliśmy, pracują osoby wykonujące zadania związane z rozwojem regionalnym, rozwojem przedsiębiorczości i rozwojem technologicznym. Pierwszy etap badania objął swoim zakresem pracodawców regionu reprezentujących sektor publiczny i prywatny, co do których założono, że zatrudniają osoby wykonujące zadania zbliżone do obszarów będących przedmiotem badania. **W drugim etapie założono pogłębienie uzyskanych wyników poprzez pozyskanie informacji od pracowników wykonujących zadania związane z rozwojem regionalnym, rozwojem przedsiębiorczości oraz rozwojem technologicznym. W związku z tym próba badawcza objęła tych respondentów, którzy w pierwszym etapie badania potwierdzili fakt zatrudniania osób wykonujących zadania związane z rozwojem gospodarczym w jego trzech specjalnościach.** W przypadku zadań związanych z rozwojem regionalnym badaniem objęto organa administracji rządowej i samorządowej w regionie. W odniesieniu do zadań związanych z rozwojem przedsiębiorczości zwrócono się do instytucji administracji rządowej i samorządowej w regionie, ośrodków doradztwa rolniczego, a także do centrów wspierania przedsiębiorczości, izby przemysłowo – handlowej i stowarzyszeń naukowo – technicznych. W przypadku zadań związanych z rozwojem technologicznym badaniem objęto ośrodki wspierania przedsiębiorczości, a także próbę przedsiębiorców w regionie.

Badanie zostało przeprowadzone we współpracy z Kujawsko – Pomorskim Związkiem Pracodawców i Przedsiębiorców w Bydgoszczy. Łącznie rozesłano 95 ankiet, z czego otrzymano 91 wypełnionych ankiet (zwrotność wyniosła 95,8%). Strukturę wysłanych oraz otrzymanych ankiet ze względu na rodzaj badania oraz instytucję przeprowadzającą badanie przedstawia poniższe zestawienie.

Realizacja pogłębionego badania zapotrzebowania na animatorów gospodarczych

Rodzaj badania	Instytucja przeprowadzająca	Ankiety rozesłane	Zwroty	Zwrotność (%)
Animator rozwoju regionalnego	Wojewódzki Urząd Pracy w Toruniu	33	33	100,0
Animator przedsiębiorczości	Wojewódzki Urząd Pracy w Toruniu	29	26	89,7
Animator rozwoju technologicznego	Wojewódzki Urząd Pracy w Toruniu	3	2	66,7
	Kujawsko – Pomorski Związek Pracodawców i Przedsiębiorców	30	30	100,0
	Ogółem	33	32	97,0
Razem		95	91	95,8

Celem badania było pozyskanie od osób bezpośrednio zajmujących się zadaniami związanymi z rozwojem regionalnym, przedsiębiorczości i technologicznym informacji

¹ W kwietniu i maju 2005 r. został przeprowadzony pierwszy etap badania pt. „Leonardo da Vinci - Badanie popytu na animatora gospodarczego w województwie kujawsko – pomorskim”, którego wyniki zostały opisane w raporcie pt. „Zapotrzebowanie na animatorów gospodarczych w województwie kujawsko – pomorskim” (pełna treść raportu znajduje się na stronie internetowej WUP www.wup.torun.pl/publikacje/rynekpracy.php).

na temat obecnych i przyszłych trudności, jakie mogą być przeszkodą w wykonywaniu powierzonych zadań oraz informacji na temat potrzeb szkoleniowych będących odpowiedzią na pojawiające się problemy.

Badanie zrealizowano w oparciu o trzy kwestionariusze ankiet mające na celu wychwycenie specyfiki trzech specjalności animatora gospodarczego: regionalnej, przedsiębiorczości i technologicznej. Każda z ankiet składała się z 7 pytań, które można pogrupować w cztery części. Pierwsza charakteryzuje respondenta pod względem zakresu działalności firmy bądź instytucji, w której pracuje, a także pod względem wieku, wykształcenia i wyuczonego zawodu. Drugą stanowi pytanie o zadania z zakresu rozwoju regionalnego lub odpowiednio rozwoju przedsiębiorczości i rozwoju technologicznego realizowane na zajmowanym stanowisku pracy. Część ta obok funkcji informacyjnej pełni także funkcję kontrolną w stosunku do pierwszego etapu badania. Trzecia część stawia pytania o problemy w wykonywanych obecnie zadaniach oraz o związane z nimi potrzeby szkoleniowe, jakie respondenci dostrzegają w odniesieniu do swoich umiejętności, kwalifikacji zawodowych lub posiadanej wiedzy. Ostatnia z części skupia się na przewidywaniach respondentów odnośnie tego, jakie nowe zadania w najbliższej przyszłości (w latach 2006 – 2010) będą pełnione w zakresie wykonywanej przez siebie pracy oraz na potrzebach poszerzenia posiadanej wiedzy i umiejętności z tego wynikających.

Respondenci zostali zapewnieni o anonimowości przeprowadzanego badania oraz o wykorzystaniu jego wyników tylko w postaci zbiorczej. Wysoka zwrotność ankiet pozwala na wyciągnięcie podstawowych wniosków, istotnych z punktu widzenia celów projektu. Przy przenoszeniu pojawiających się wniosków na całą populację należy jednak pamiętać o tym, że próba została dobrana w sposób celowy pod względem interesujących z punktu widzenia projektu kryteriów, więc nie można jej traktować jako reprezentatywnej dla całej populacji.

II. CZĘŚĆ ANALITYCZNA

1. CHARAKTERYSTYKA BADANYCH.

1.1. W przypadku badania zapotrzebowania na animatora rozwoju regionalnego i animatora przedsiębiorczości wśród respondentów dominowały osoby pracujące w jednostkach zaliczających się do sekcji L „Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe ubezpieczenia społeczne i powszechne ubezpieczenia zdrowotne” (odpowiednio 63,6% oraz 65,4% respondentów danego badania). Przewaga tej sekcji wystąpiła także w pierwszym etapie badania w odniesieniu do animatora rozwoju regionalnego i animatora przedsiębiorczości.

Tab. 1 Zakres działalności firm i instytucji biorących udział w pogłębionym badaniu zapotrzebowania na animatora rozwoju regionalnego.

Zakres działalności firmy/instytucji według sekcji Polskiej Klasyfikacji Działalności	Liczba respondentów	%
Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe ubezpieczenia społeczne i powszechne ubezpieczenia zdrowotne	21	63,6
Rolnictwo, łowiectwo i leśnictwo	12	36,4
OGÓŁEM	33	100,0

Tab. 2 Zakres działalności firm i instytucji biorących udział w pogłębionym badaniu zapotrzebowania na animatora przedsiębiorczości.

Zakres działalności firmy/instytucji według sekcji Polskiej Klasyfikacji Działalności	Liczba respondentów	%
Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe ubezpieczenia społeczne i powszechne ubezpieczenia zdrowotne	17	65,4
Rolnictwo, łowiectwo i leśnictwo	7	26,9
Przetwórstwo przemysłowe	1	3,8
Organizacje i zespoły eksterytorialne	1	3,8
OGÓŁEM	26	*100,0

* Ze względu na zaokrąglenia do jednego miejsca po przecinku suma poszczególnych pozycji nie równa się 100,0%

Większe zróżnicowanie tej cechy wystąpiło w przypadku badania zapotrzebowania na animatora rozwoju technologicznego, gdzie dominowała sekcja D „Przetwórstwo przemysłowe” (56,3% respondentów). W odniesieniu do pierwszego etapu badania zapotrzebowania na animatora rozwoju technologicznego udział tej sekcji zwiększył się o 42,5%.

Tab. 3 Zakres działalności firm i instytucji biorących udział w pogłębionym badaniu zapotrzebowania na animatora rozwoju technologicznego.

Zakres działalności firmy/instytucji według sekcji Polskiej Klasyfikacji Działalności	Liczba respondentów	%
Przetwórstwo przemysłowe	18	56,3
Działalność usługowa, komunalna, społeczna i indywidualna, pozostała	4	12,5
Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, wodę	2	6,3
Budownictwo	2	6,3
Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, motocykli oraz artykułów użytku osobistego i domowego	2	6,3
Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe ubezpieczenia społeczne i powszechne ubezpieczenia zdrowotne	2	6,3
Transport, gospodarka magazynowa i łączność	1	3,1
OGÓLEM	31	96,9
Brak danych	1	3,1
RAZEM	32	*100,00

* Ze względu na zaokrąglenia do jednego miejsca po przecinku suma poszczególnych pozycji nie równa się 100,0%

1.2. Badane osoby wykonujące zadania związane z rozwojem regionalnym to przede wszystkim ludzie młodzi, 66,7% znajduje się w wieku do 35 lat.

Tab. 4 Wiek respondentów biorących udział w pogłębionym badaniu zapotrzebowania na animatorów rozwoju regionalnego.

Wiek respondentów	Liczba respondentów	%
do 25 lat	2	6,1
od 26 do 35 lat	20	60,6
od 36 do 45 lat	1	3,0
od 46 do 55 lat	9	27,3
56 lat i więcej	1	3,0
OGÓLEM	33	100,0

W przypadku zadań związanych z rozwojem przedsiębiorczości najwięcej respondentów należało do grupy wiekowej od 26 do 35 lat (34,6%) oraz od 46 do 55 lat (38,5%).

Tab. 5 Wiek respondentów biorących udział w pogłębionym badaniu zapotrzebowania na animatorów rozwoju przedsiębiorczości.

Wiek respondentów	Liczba respondentów	%
do 25 lat	3	11,5
od 26 do 35 lat	9	34,6
od 36 do 45 lat	2	7,7
od 46 do 55 lat	10	38,5
56 lat i więcej	2	7,7
OGÓLEM	26	100,0

Badani respondenci wykonujący zadania związane z rozwojem regionalnym charakteryzowali się największą różnorodnością wieku, jednakże kategoria do 25 lat była najmniej liczebna w odniesieniu do pozostałych specjalności animatora gospodarczego (3,1%).

Tab. 6 Wiek respondentów biorących udział w pogłębionym badaniu zapotrzebowania na animatorów rozwoju technologicznego.

Wiek respondentów	Liczba respondentów	%
do 25 lat	1	3,1
od 26 do 35 lat	9	28,1
od 36 do 45 lat	7	21,9
od 46 do 55 lat	11	34,4
56 lat i więcej	4	12,5
OGÓLEM	32	100,0

1.3. Pod względem wykształcenia respondentów wszystkich typów badania charakteryzowała jednorodność. Dominującą kategorią były osoby z wykształceniem pełnym wyższym lub wyższym zawodowym (licencjackim). W przypadku respondentów wykonujących zadania związane z rozwojem regionalnym udział tej kategorii wyniósł 87,9%, a w przypadku respondentów pracujących na stanowisku związanym z rozwojem przedsiębiorczości i rozwojem technologicznym – odpowiednio 88,5% i 90,7%.

Tab. 7 Wykształcenie respondentów biorących udział w pogłębionym badaniu zapotrzebowania na animatorów rozwoju regionalnego.

Wykształcenie	Liczba respondentów	%
Średnie zawodowe	1	3,0
Policealne, pomaturalne	1	3,0
Licencjackie	3	9,1
Wyższe magisterskie	26	78,8
Inne (doktoranckie, podyplomowe)	2	6,1
OGÓLEM	33	100,0

Tab. 8 Wykształcenie respondentów biorących udział w pogłębionym badaniu zapotrzebowania na animatorów przedsiębiorczości.

Wykształcenie	Liczba respondentów	%
Średnie zawodowe	0	0,0
Policealne, pomaturalne	1	3,8
Licencjackie	6	23,1
Wyższe magisterskie	17	65,4
Inne (doktoranckie, podyplomowe)	2	7,7
OGÓLEM	26	100,0

Tab. 9 Wykształcenie respondentów biorących udział w pogłębionym badaniu zapotrzebowania na animatorów rozwoju technologicznego.

Wykształcenie	Liczba respondentów	%
Średnie zawodowe	2	6,3
Policealne, pomaturalne	0	0,0
Licencjackie	7	21,9
Wyższe magisterskie	22	68,8
Inne (doktoranckie, podyplomowe)	1	3,1
OGÓLEM	32	100,00

1.4. Charakterystyka badanych pod względem wyuczonego zawodu wykazała znaczną różnorodność. Respondenci wykonujący zadania związane z rozwojem regionalnym posiadali głównie przygotowanie rolnicze (45,5%). Drugą, co do wielkości kategorią byli humaniści (15,2%). Dokonano pogrupowania zawodów podawanych przez respondentów w oparciu o podobieństwo obszaru zainteresowania danego zawodu.

Tab. 10 Zawody respondentów biorących udział w pogłębionym badaniu zapotrzebowania na animatorów rozwoju regionalnego.

Grupy zawodów	Liczba respondentów	%
Rolnictwo i przemysł spożywczy	15	45,5
Kierunki humanistyczne	5	15,2
Biologia; ochrona i kształtowanie środowiska	4	12,1
Ekonomia i zarządzanie	3	9,1
Prawo i administracja	2	6,1
Budownictwo	1	3,0
Elektronika i elektrotechnika	1	3,0
OGÓLEM	31	93,9
Brak danych	2	6,1
RAZEM	33	*100,0

* Ze względu na zaokrąglenia do jednego miejsca po przecinku suma poszczególnych pozycji nie równa się 100,0%

Wśród respondentów wykonujących zadania związane z rozwojem przedsiębiorczości największą grupę stanowili ekonomiści (26,9%) oraz osoby o zawodach rolniczych (19,2%).

Tab. 11 Zawody respondentów biorących udział w pogłębionym badaniu zapotrzebowania na animatorów przedsiębiorczości.

Grupy zawodów	Liczba respondentów	%
Ekonomia i zarządzanie	7	26,9
Rolnictwo i przemysł spożywczy	5	19,2
Biologia, ochrona i kształtowanie środowiska	4	15,4
Prawo i administracja	3	11,5
Kierunki humanistyczne	2	7,7
Budownictwo	1	3,8
Elektronika i elektrotechnika	1	3,8
Mechanika	1	3,8
OGÓLEM	24	92,3
Brak danych	2	7,7
RAZEM	26	*100,0

* Ze względu na zaokrąglenia do jednego miejsca po przecinku suma poszczególnych pozycji nie równa się 100,0%

Respondenci biorący udział w badaniu zapotrzebowania na animatora rozwoju technologicznego natomiast to przede wszystkim ekonomiści oraz elektronicy i elektrotechnicy (obie kategorie po 18,8%).

Tab. 12 Zawody respondentów biorących udział w pogłębionym badaniu zapotrzebowania na animatorów rozwoju technologicznego

Grupy zawodów	Liczba respondentów	%
Ekonomia i zarządzanie	6	18,8
Elektronika i elektrotechnika	6	18,8
Budownictwo	4	12,5
Rolnictwo i przemysł spożywczy	4	12,5
Mechanika	3	9,4
Biologia, ochrona i kształtowanie środowiska	1	3,1
Informatyka i matematyka	1	3,1
Medycyna	1	3,1
Kierunki humanistyczne	1	3,1
Zawody usługowo - gospodarcze	1	3,1
OGÓLEM	28	87,5
Brak danych	4	12,5
RAZEM	32	100,0

Duża reprezentacja zawodów rolniczych może być wynikiem znacznego udziału w badaniu jednostek doradztwa rolniczego. Jednocześnie warto odnotować, że przedstawione powyżej wnioski stanowią jedynie pewną charakterystykę respondentów badania i nie są reprezentatywne jako takie dla całej populacji osób wykonujących zadania związane

z rozwojem regionalnym, przedsiębiorczości czy technologicznym, chociaż zaznaczone w nich tendencje mogą znaleźć potwierdzenie w populacji.

2. WYKONYWANE ZADANIA Z ZAKRESU ROZWOJU REGIONALNEGO, PRZEDSIĘBIORCZOŚCI I TECHNOLOGICZNEGO.

2.1. Zapytano respondentów biorących udział w badaniu zapotrzebowania na animatorów rozwoju regionalnego, jakie zadania z zakresu rozwoju regionalnego wykonują. Pytanie miało charakter otwarty i nieograniczony ilością możliwych odpowiedzi. Uzyskane informacje okazały się zbliżone do tych, które padły w pierwszym etapie badania ze strony pracodawców. Największa grupa odpowiedzi dotyczyła kształtowania ogólnych kierunków rozwoju regionu wraz ze współpracą na rzecz rozwoju z innymi podmiotami (34,5%; w poprzednim etapie 46,0%, co stanowiło także dominującą grupę odpowiedzi). Drugą kategorię pod względem liczebności stanowiły odpowiedzi dotyczące pozyskiwania zewnętrznych źródeł finansowania, w tym także środków unijnych (27,6%; w poprzednim etapie 14,0%). W badaniu pojawiły się także dość liczne odpowiedzi dotyczące aktywizacji społeczności wiejskich (12,1% wszystkich odpowiedzi), które nie wystąpiły w pierwszym etapie badania. W kategorii tej pojawiły się takie odpowiedzi, jak: „aktywizacja regionalnego rolnictwa”, „szkolenia dla mieszkańców wsi”, „wspieranie przedsiębiorczości wśród rolników”, „infrastruktura, agroturystyka, rolnictwo” oraz „aktywizacja lokalnych społeczności (udział w tworzeniu wiejskich stowarzyszeń, tworzenie partnerstw)”. Duży udział tej grupy odpowiedzi może być związany z uczestnictwem w drugim etapie badania większej liczby ośrodków doradztwa rolniczego.

Tab. 13 Zadania związane z rozwojem regionalnym wykonywane przez respondentów pogłębionego badania.

Zadania	Ilość wskazań	%
Kształtowanie ogólnych kierunków rozwoju regionu oraz współpraca na rzecz rozwoju regionu z innymi podmiotami	20	34,5
Pozyskiwanie zewnętrznych źródeł finansowania, w tym ze środków UE	16	27,6
Aktywizacja społeczności wiejskich	7	12,1
Zagadnienia związane z ochroną środowiska regionu	6	10,3
Promowanie regionu i reprezentowanie go poza granicami	4	6,9
Promowanie zmian technologicznych	1	1,7
Działania związane z promocją dziedzictwa kulturowego	1	1,7
Kształcenie kadr w zakresie rozwoju regionalnego	1	1,7
OGÓLEM	56	96,6
Żadne	1	1,7
Brak danych	1	1,7
RAZEM	58	*100,0

* Ze względu na zaokrąglenia do jednego miejsca po przecinku suma poszczególnych pozycji nie równa się 100,0%

2.2. W badaniu specjalizacji animatora gospodarczego dotyczącej rozwoju przedsiębiorczości największą grupę zadań związanych z rozwojem przedsiębiorczości, które respondenci deklarowali jako wykonywane, stanowiły usługi świadczone dla przedsiębiorców

(21,1% wszystkich odpowiedzi). W dalszej kolejności wystąpiły działania zmierzające do aktywizacji społeczności lokalnych, w tym wiejskich (15,8%) oraz pozyskiwanie zewnętrznych środków finansowania, w tym środków unijnych (13,2%). Także w tym pytaniu uzyskane odpowiedzi okazały się zbliżone do tych z pierwszego etapu badania, gdzie najliczniejsze okazały się grupy odpowiedzi dotyczące usług dla przedsiębiorców (33,3%) oraz pozyskiwania zewnętrznych środków finansowania (10,3%). Kategoria związana ze świadczeniem pewnych usług aktywizujących i doradczych właścicielom gospodarstw rolnych w tym przypadku pojawiła się już w pierwszym etapie badania, jednak zawierała w sobie tylko 2,6% wszystkich odpowiedzi.

Tab. 14 Zadania związane z rozwojem przedsiębiorczości wykonywane przez respondentów pogłębionego badania.

Zadania	Ilość wskazań	%
Usługi dla przedsiębiorców (szkolenia, usługi informacyjne)	8	21,1
Aktywizacja społeczności lokalnych, w tym wiejskich pod względem przedsiębiorczości	6	15,8
Pozyskiwanie zewnętrznych źródeł finansowania, w tym środków UE	5	13,2
Wyznaczanie ogólnych kierunków rozwoju przedsiębiorczości, nadzór nad inwestycjami i przedsiębiorstwami państwowymi	4	10,5
Współpraca z innymi podmiotami na rzecz rozwoju przedsiębiorczości	4	10,5
Promowanie i reprezentowanie gospodarki, przedsiębiorstw i produktów regionu	4	10,5
Ewidencja działalności gospodarczej	2	5,3
Zarządzanie nieruchomościami	2	5,3
OGÓLEM	35	97,4
Żadne	2	5,3
Brak danych	1	2,6
RAZEM	38	*100,0

* Ze względu na zaokrąglenia do jednego miejsca po przecinku suma poszczególnych pozycji nie równa się 100,0%

W przypadku zadań związanych z rozwojem technologicznym respondenci głównie wskazywali na wdrażanie nowych technologii produkcyjnych oraz informatycznych, a także na działania związane z wdrażaniem produktów i poszukiwaniem dla nich nowych zastosowań (te trzy kategorie razem objęły aż 94,7% wszystkich odpowiedzi). W pierwszym etapie badania w tym samym pytaniu zadanym osobom zarządzającym jednostkami, w których wykonywane są zadania związane z rozwojem technologicznym, kategoria ta objęła 32,7% wszystkich wskazywanych zadań i była pierwszą pod względem liczebności.

Tab. 15 Zadania związane z rozwojem technologicznym wykonywane przez respondentów pogłębionego badania.

Zadania	Ilość wskazań	%
Wdrażanie nowych technologii (budowlanych, piekarniczych, meblowych, logistycznych, warzenia piwa i innych technologii specjalistycznych)	25	65,8
Wdrażanie nowych technologii informatycznych	8	21,1
Wdrażanie nowych produktów; poszukiwanie nowych zastosowań dla produktów	3	7,9
Doradztwo w zakresie rozwoju technologicznego; poszukiwanie informacji o nowych technologiach	1	2,6
OGÓLEM	37	97,4
Żadne	1	2,6
RAZEM	38	100,0

Pytanie o realizowane przez respondentów zadania związane z rozwojem regionalnym, przedsiębiorczości czy technologicznym oprócz funkcji informacyjnej pełniło rolę kontrolną w stosunku do założeń badawczych. Uzyskane w nim odpowiedzi są zbliżone do tych z pierwszego etapu badania, co oznacza, że mamy do czynienia z tymi samymi zjawiskami widzianymi ze strony innych osób, w tym przypadku ze strony osób bezpośrednio wykonujących zadania związane z rozwojem regionalnym, przedsiębiorczości i technologicznym. Można zatem uznać, że druga część badania jest rzeczywistym pogłębieniem pierwszej.

3. PROBLEMY W WYKONYWANIU ZADAŃ ZWIĄZANYCH Z ROZWOJEM REGIONALNYM, PRZEDSIĘBIORCZOŚCI CZY TECHNOLOGICZNYM.

3.1. Zadano respondentom pytanie, czy w trakcie wykonywania zadań, które wiążą się z rozwojem regionalnym, rozwojem przedsiębiorczości lub rozwojem technologicznym, napotykają jakieś problemy. We wszystkich tych przypadkach dominującą była odpowiedź twierdząca. Tak odpowiedziało 51,5% respondentów wykonujących zadania związane z rozwojem regionalnym, 57,7% osób wykonujących zadania związane z rozwojem przedsiębiorczości oraz 43,8% respondentów zajmujących się zadaniami związanymi z rozwojem technologicznym.

Tab. 16 Czy dostrzega Pan/ Pani jakieś problemy w wykonywaniu zadań związanych z rozwojem regionalnym?

Wyszczególnienie	Liczba respondentów	%
Tak	17	51,5
Nie	2	6,1
Trudno powiedzieć	13	39,4
OGÓLEM	32	97,0
Braki danych	1	3,0
RAZEM	33	100,0

Tab. 17 Czy dostrzega Pan/ Pani jakieś problemy w wykonywaniu zadań związanych z rozwojem przedsiębiorczości?

Wyszczególnienie	Liczba respondentów	%
Tak	15	57,7
Nie	2	7,7
Trudno powiedzieć	9	34,6
OGÓLEM	26	100,0

Tab. 18 Czy dostrzega Pan/ Pani jakieś problemy w wykonywaniu zadań związanych z rozwojem technologicznym?

Wyszczególnienie	Liczba respondentów	%
Tak	14	43,8
Nie	6	18,8
Trudno powiedzieć	11	34,4
OGÓLEM	31	96,9
Brak danych	1	3,1
RAZEM	32	100,0

Powyższe pytanie okazało się najbardziej problematyczne dla respondentów, o czym świadczy znaczny udział odpowiedzi „Trudno powiedzieć” (39,4% w odniesieniu do specjalności związanej z rozwojem regionalnym, 34,6% - z rozwojem przedsiębiorczości i 34,4% - rozwojem technologicznym).

3.2. Na pytanie, jakie przeszkody napotykają w realizacji zadań związanych z rozwojem regionalnym, respondenci wskazywali najczęściej na brak zainteresowania ze strony adresatów działań, brak wystarczających środków finansowych umożliwiających efektywne działanie, a także na braki w posiadanej przez siebie wiedzy i umiejętnościach (po 17,4% wszystkich wskazań).

Tab. 19 Jakie problemy dostrzega Pan/Pani w wykonywaniu zadań związanych z rozwojem regionalnym?

Wyszczególnienie	Ilość wskazań	%
Brak zainteresowania ze strony adresatów działań (np. rolników, przedsiębiorców)	4	17,4
Brak środków finansowych na realizację działań	4	17,4
Braki w wiedzy, znajomości języków obcych	4	17,4
Brak koordynacji działań i komunikacji pomiędzy podmiotami działającymi na rzecz rozwoju regionalnego	3	13,0
Brak szkoleń, kursów	2	8,7
Niespójności w prawie i jego interpretacji; ciągła zmiana dokumentów;	2	8,7
Biurokracja, długie rozpatrywanie wniosków	2	8,7
Opóźnienia we wprowadzaniu systemów informatycznych (np. SIMiK)	1	4,3
OGÓŁEM	22	95,7
Brak danych	1	4,3
RAZEM	23	*100,0

* Ze względu na zaokrąglenia do jednego miejsca po przecinku suma poszczególnych pozycji nie równa się 100,0%

W odniesieniu do zadań związanych z rozwojem przedsiębiorczości respondenci wskazywali najczęściej na małe zainteresowanie ze strony adresatów działań (21,1% wskazań) jako przeszkodę w realizacji zadań, a także na braki w posiadanej wiedzy oraz na niejasności w dokumentacji dotyczącej możliwości działań na rzecz rozwoju przedsiębiorczości i pozyskania wsparcia na ten cel (po 15,8%).

Tab. 20 Jakie problemy dostrzega Pan/Pani w wykonywaniu zadań związanych z rozwojem przedsiębiorczości?

Wyszczególnienie	Ilość wskazań	%
Małe zainteresowanie ze strony adresatów działań (np. przedsiębiorców, rolników)	4	21,1
Braki w wiedzy	3	15,8
Zbyt obszerna i niejasna dokumentacja (np. druki wniosków)	3	15,8
Opóźnienia w procesie informatyzacji pracy (np. wprowadzania systemu SIMiK)	2	10,5
Brak środków finansowych na realizację działań	2	10,5
Brak zagospodarowania regionu (turystycznego, przestrzennego)	2	10,5
Brak współpracy i komunikacji między podmiotami działającymi na rzecz rozwoju przedsiębiorczości	2	10,5
Prawo, sprzeczne przepisy	1	5,3
OGÓŁEM	19	100,0

Respondenci wykonujący zadania związane z rozwojem technologicznym w odpowiedziach na pytanie o problemy w wykonywanej przez siebie pracy wskazywali najczęściej na brak środków finansowych na realizację działań (41,2% wszystkich wskazań). W przedstawianych problemach w ogóle nie wystąpił natomiast tzw. „czynnik ludzki” wyraźnie zaznaczony w pozostałych dwóch specjalnościach poprzez wskazywanie na trudności z zainteresowaniem swoimi działaniami odbiorców.

Tab. 21 Jakie problemy dostrzega Pan/Pani w wykonywaniu zadań związanych z rozwojem technologicznym?

Wyszczególnienie	Ilość wskazań	%
Brak środków finansowych na realizację działań	7	41,2
Biurokratyczny system dofinansowania, brak możliwości uzyskania wsparcia	3	17,6
Niestabilność kadry; brak specjalistów	3	17,6
Brak bazy badawczej, wzorców	3	17,6
OGÓLEM	16	94,1
Brak danych	1	5,9
RAZEM	17	*100,0

* Ze względu na zaokrąglenia do jednego miejsca po przecinku suma poszczególnych pozycji nie równa się 100,0%

3.3. Następnie zadano respondentom pytanie, czy w związku z dostrzeganymi problemami w wykonywanej przez siebie pracy widzą potrzebę poszerzenia swoich kwalifikacji. We wszystkich trzech specjalnościach badania zdecydowaną większość stanowiły odpowiedzi twierdzące: 97,0% w przypadku osób wykonujących zadania związane z rozwojem regionalnym, 92,3% w odniesieniu do osób zajmujących się zadaniami związanymi z rozwojem przedsiębiorczości i 93,8% w przypadku zadań związanych z rozwojem technologicznym. Tak wysoki udział odpowiedzi twierdzących wystąpił niezależnie od tego, czy w poprzednim pytaniu respondenci wskazali na braki w posiadanej wiedzy lub umiejętnościach jako przyczynę trudności w wykonywanej pracy.

Uzyskane informacje są zbieżne do tych, które wystąpiły w pierwszym etapie badania. W odpowiedzi na pytanie o opinię osób kierujących pracą nad rozwojem regionalnym na temat potrzeby poszerzenia kwalifikacji zatrudnianych pracowników 70,3% respondentów odpowiedziało twierdząco, w przypadku zadań związanych z rozwojem przedsiębiorczości – 63,9%, a w przypadku zadań związanych z rozwojem technologicznym – 43,1%. Grupy odpowiedzi twierdzących były najbardziej liczebne we wszystkich trzech specjalnościach leżących w polu zainteresowania badania.

Tab. 22 Czy dostrzega Pan/Pani w zakresie wykonywanych przez siebie zadań związanych z rozwojem regionalnym potrzebę poszerzenia kwalifikacji?

Wyszczególnienie	Liczba respondentów	%
Tak	32	97,0
Nie	0	0,0
Trudno powiedzieć	0	0,0
OGÓLEM	32	97,0
Brak danych	1	3,0
RAZEM	33	100,0

Tab. 23 Czy dostrzega Pan/Pani w zakresie wykonywanych przez siebie zadań związanych z rozwojem przedsiębiorczości potrzebę poszerzenia kwalifikacji?

Wyszczególnienie	Liczba respondentów	%
Tak	24	92,3
Nie	1	3,8
Trudno powiedzieć	1	3,8
OGÓŁEM	26	*100,0

* Ze względu na zaokrąglenia do jednego miejsca po przecinku suma poszczególnych pozycji nie równa się 100,0%

Tab. 24 Czy dostrzega Pan/Pani w zakresie wykonywanych przez siebie zadań związanych z rozwojem technologicznym potrzebę poszerzenia kwalifikacji?

Wyszczególnienie	Liczba respondentów	%
Tak	30	93,8
Nie	0	0,0
Trudno powiedzieć	2	6,3
OGÓŁEM	32	*100,0

* Ze względu na zaokrąglenia do jednego miejsca po przecinku suma poszczególnych pozycji nie równa się 100,0%

3.4. W odpowiedziach na pytanie o zakres, w jakim dostrzegana jest potrzeba poszerzenia własnych kwalifikacji, osoby wykonujące zadania związane z rozwojem regionalnym wskazywały najczęściej na znajomość języków obcych oraz kwestii związanych z politykami Unii Europejskiej, włączając w to zagadnienia pozyskiwania środków na projekty finansowane ze środków funduszy strukturalnych (po 22,5%). Osoby zarządzające ich pracą w pierwszym etapie badania wskazały na te same kwestie - 29,2% wskazań w przypadku zagadnień wiążących się z politykami Unii Europejskiej oraz 25,0% w przypadku znajomości języków obcych. Pracownicy wykonujący zadania związane z rozwojem regionalnym wysoko ocenili także potrzebę poszerzenia posiadanej wiedzy w dziedzinie prawa (18,0% wszystkich wskazań), która to potrzeba nie zaznaczyła się znacząco w wypowiedziach ich przełożonych (2,1% wskazań uzyskanych w pierwszym etapie badania).

Tab. 25 Zakres, w jakim osoby wykonujące zadania związane z rozwojem regionalnym dostrzegają potrzebę poszerzenia własnych kwalifikacji.

Wyszczególnienie	Ilość wskazań	%
Znajomość języków obcych	20	22,5
Polityki UE wraz z zagadnieniem funduszy strukturalnych	20	22,5
Prawo	16	18,0
Ekonomia	9	10,1
Znajomość specyfiki regionu i polityki regionalnej	8	9,0
Umiejętności interpersonalne	8	9,0
Umiejętności komputerowe	7	7,9
Inne (zagadnienia psychospołeczne i socjologiczne)	1	1,1
OGÓŁEM	89	*100,0

* Ze względu na zaokrąglenia do jednego miejsca po przecinku suma poszczególnych pozycji nie równa się 100,0%

Osoby wykonujące zadania związane z rozwojem przedsiębiorczości najczęściej wskazywały również znajomość języków obcych (23,2%), zagadnienia związane z politykami Unii Europejskiej (20,3%) oraz znajomość prawa (14,5%) jako dziedziny, w których upatrują potrzebę poszerzenia swoich kwalifikacji. Informacje uzyskane na ten temat w pierwszym etapie badania od pracodawców osób wykonujących zadania związane z rozwojem przedsiębiorczości przedstawiały się podobnie. Jednakże pierwszą pod względem liczebności grupę odpowiedzi stanowiły wskazania na znajomość prawa (22,5% wskazań), drugą – znajomość języków obcych (20,0%), a następną - znajomość zagadnień ekonomicznych (17,5%) i znajomość procedur pozyskiwania środków unijnych (12,5% wszystkich odpowiedzi).

Tab. 26 Zakres, w jakim osoby wykonujące zadania związane z rozwojem przedsiębiorczości dostrzegają potrzebę poszerzenia własnych kwalifikacji.

Wyszczególnienie	Ilość wskazań	%
Znajomość języków obcych	16	23,2
Polityki UE wraz z zagadnieniem funduszy strukturalnych	14	20,3
Prawo	10	14,5
Analiza rynku i analiza finansowa	9	13,0
Umiejętności komputerowe	7	10,1
Ekonomia i zarządzanie	6	8,7
Umiejętności interpersonalne	4	5,8
Inne (zagadnienia specjalistyczne i "rozumienie języka urzędniczego")	3	4,3
OGÓLEM	69	*100,0

* Ze względu na zaokrąglenia do jednego miejsca po przecinku suma poszczególnych pozycji nie równa się 100,0%

Osoby wykonujące zadania związane z rozwojem technologicznym zwracały uwagę najczęściej na znajomość języków obcych (24,4% wszystkich wskazań) oraz na umiejętności komputerowe i informatyczne (23,3%) jako na dziedziny, w których istnieje potrzeba poszerzenia własnych kwalifikacji. Osoby zatrudniające pracowników wykonujących zadania związane z rozwojem technologicznym w pierwszym etapie badania potrzebę poszerzenia kwalifikacji swoich pracowników upatrywali natomiast najczęściej w specjalistycznej wiedzy związanej ściśle z dziedziną działalności firmy bądź instytucji (17,5% wszystkich wskazań). Dopiero na drugim miejscu pod względem liczebności wystąpiła kategoria zagadnień ekonomicznych, umiejętności komputerowych i informatycznych oraz języków obcych (po 15,0% wskazań).

Tab. 27 Zakres, w jakim osoby wykonujące zadania związane z rozwojem technologicznym dostrzegają potrzebę poszerzenia własnych kwalifikacji.

Wyszczególnienie	Ilość wskazań	%
Znajomość języków obcych	21	24,4
Umiejętności komputerowe	20	23,3
Analiza rynku i analiza finansowa	15	17,4
Polityki UE wraz z zagadnieniem funduszy strukturalnych	13	15,1
Ekonomia i zarządzanie	7	8,1
Umiejętności interpersonalne	6	7,0
Prawo	3	3,5
Inne (dotyczące sieci komputerowych)	1	1,2
OGÓŁEM	86	100,0

4. NOWE ZADANIA ZWIĄZANE Z ROZWOJEM REGIONALNYM, PRZEDSIĘBIORCZOŚCI I TECHNOLOGICZNYM, JAKIE MOGĄ POJAWIĆ SIĘ W PRZYSZŁOŚCI ORAZ ZWIĄZANE Z NIMI POTRZEBY KWALIFIKACYJNE.

4.1. Zadano respondentom pytanie, jakie przewidują w najbliższej przyszłości (w latach 2006 – 2010 r.) nowe zadania, które będą istotne w pracy związanej z rozwojem regionalnym, rozwojem przedsiębiorczości i rozwojem technologicznym. Pytanie miało charakter zamknięty z szeroką kafeterią możliwych odpowiedzi które, jak uznaliśmy, mogłyby być zadaniami animatora rozwoju regionalnego, animatora przedsiębiorczości i animatora rozwoju technologicznego.

Osoby wykonujące zadania związane z rozwojem regionalnym przewidywały, że w najbliższej przyszłości w wykonywanej przez siebie pracy istotne będą działania skupiające się na współpracy z innymi jednostkami należącymi do różnych sektorów w celu ustalenia ogólnych kierunków rozwoju regionu (13,2% wszystkich wskazań). Drugą pod względem liczebności kategorią odpowiedzi były zadania związane z pozyskiwaniem zewnętrznych źródeł finansowania, w tym prowadzeniem projektów współfinansowanych ze środków unijnych (11,6% wszystkich wskazań) oraz mobilizowanie lokalnych społeczności i promowanie specyficznych lokalnych wartości i turystyki (10,6%).

Tab. 28 Nowe zadania związane z rozwojem regionalnym, jakie, zdaniem respondentów, mogą się w przyszłości pojawić.

Wyszczególnienie zadań	Ilość wskazań	%
Współpraca z jednostkami samorządowymi na różnych poziomach oraz z innymi instytucjami w celu ustalenia ogólnych kierunków rozwoju regionu	25	13,2
Pozyskiwanie zewnętrznych źródeł finansowania, w tym prowadzenie projektów współfinansowanych ze środków unijnych	22	11,6
Mobilizowanie lokalnych społeczności, promowanie specyficznych lokalnych wartości i turystyki	20	10,6
Wspieranie grup, organizacji i koalicji pracujących na rzecz rozwoju regionalnego	17	9,0
Współpraca z innymi regionami europejskimi, przekazywanie „dobrych praktyk”	17	9,0
Reprezentowanie i promowanie regionu na zewnątrz, także za granicą	17	9,0
Inicjowanie, koordynowanie i nadzorowanie realizacji zadań i inwestycji związanych z rozwojem regionu	16	8,5
Tworzenie partnerstwa między sektorem prywatnym i publicznym	14	7,4
Prognozowanie zmian oraz strategiczne i operacyjne planowanie rozwoju regionalnego/lokalnego	14	7,4
Promowanie i komercjalizacja wiedzy związanej z przedsiębiorczością i innowacją	10	5,3
Promowanie społecznej, ekonomicznej i technologicznej zmiany	9	4,8
Rekomendowanie możliwych rozwiązań istniejących problemów (planowanie, organizowanie i wdrażanie)	8	4,2
OGÓŁEM	189	100,0

Osoby wykonujące zadania związane z rozwojem przedsiębiorczości jako istotne w najbliższej przyszłości najczęściej uznawali także pozyskiwanie zewnętrznych źródeł finansowania, w tym środków unijnych (13,5% wszystkich odpowiedzi) oraz wspieranie organizacji, grup i koalicji pracujących na rzecz rozwoju społecznego, ekonomicznego i technologicznego regionu (12,6%). Udziały zadań związanych z promowaniem i komercjalizacją wiedzy związanej z przedsiębiorczością i innowacją, tworzeniem partnerstwa między sektorem prywatnym i publicznym oraz doradztwem w obszarze prowadzenia działalności gospodarczej wyniosły 10,8% odpowiedzi.

Tab. 29 Nowe zadania związane z rozwojem przedsiębiorczości, jakie, zdaniem respondentów, mogą się w przyszłości pojawić.

Wyszczególnienie zadań	Ilość wskazań	%
Pozyskiwanie zewnętrznych źródeł finansowania, w tym prowadzenie projektów współfinansowanych ze środków unijnych	15	13,5
Wspieranie organizacji, grup i koalicji pracujących na rzecz rozwoju społecznego, ekonomicznego i technologicznego regionu	14	12,6
Promowanie i komercjalizacja wiedzy związanej z przedsiębiorczością i innowacją	12	10,8
Tworzenie partnerstwa między sektorem prywatnym i publicznym	12	10,8
Doradztwo w obszarze prowadzenia działalności gospodarczej	12	10,8
Promowanie społecznej, ekonomicznej i technologicznej zmiany	9	8,1
Rozwijanie strategii, planów rozwoju oraz prowadzenie studiów wykonalności w obrębie analizy ekonomicznej, finansowej i technologicznej	7	6,3
Identyfikacja możliwości przemysłu, potrzeb rozszerzających się rynków zasobów, zróżnicowań technologicznych	5	4,5
Rekomendowanie możliwych rozwiązań istniejących problemów (planowanie, organizowanie i wdrażanie)	5	4,5
Kontaktowanie partnerów biznesowych w celu podejmowania wspólnych przedsięwzięć zwiększających możliwości działania pojedynczych przedsiębiorstw	5	4,5
Organizacja szkoleń dla pracowników nowych i restrukturyzowanych przedsiębiorstw	5	4,5
Szacowanie konkurencyjności przedsiębiorstwa na regionalnym rynku	4	3,6
Przygotowywanie projektów badawczo – rozwojowych w zakresie przedsiębiorczości	3	2,7
Transfer technologicznych i organizacyjnych innowacji do przedsiębiorstw	2	1,8
Inne (wdrożenie nowej usługi dla eksporterów "Paszport do eksportu")	1	0,9
OGÓLEM	111	*100,0

* Ze względu na zaokrąglenia do jednego miejsca po przecinku suma poszczególnych pozycji nie równa się 100,0%

W odniesieniu do zadań związanych z rozwojem technologicznym respondenci najczęściej wskazywali zadania związane z doradztwem w zakresie rozwoju technologicznego i komputerowego (13,0% wszystkich odpowiedzi) jako pewne sfery działalności, które w najbliższej przyszłości mogą być szczególnie istotne. Drugą grupę odpowiedzi pod względem liczebności stanowiły wskazania na zadania związane z oceną konkurencyjności przedsiębiorstwa na rynku oraz z projektowaniem, wdrażaniem i promowaniem nowych rozwiązań technologicznych, w tym komputerowych (po 10,3%).

Tab. 30 Nowe zadania związane z rozwojem technologicznym, jakie, zdaniem respondentów, mogą się w przyszłości pojawić.

Wyszczególnienie zadań	Ilość wskazań	%
Doradztwo w zakresie rozwoju technologicznego i komputerowego	19	13,0
Ocena konkurencyjności przedsiębiorstwa na rynku	15	10,3
Projektowanie, wdrażanie i promowanie nowych rozwiązań technologicznych, w tym komputerowych	15	10,3
Pozyskiwanie zewnętrznych źródeł finansowania, w tym prowadzenie projektów współfinansowanych ze środków unijnych	14	9,6
Organizowanie szkoleń dla pracowników w dziedzinie wdrażania nowych technologii	14	9,6
Badania rynku i identyfikacja potencjalnych dostawców nowych technologii	13	8,9
Identyfikacja kluczowych technologii dla rozwoju przedsiębiorstwa i regionu	12	8,2
Zbieranie i analizowanie dostępnych informacji w celu zdefiniowania kierunków technologicznego rozwoju	9	6,2
Opracowywanie strategii rozwoju technologicznego i studium wykonalności dla przedsiębiorstwa	8	5,5
Promowanie i komercjalizacja wiedzy związanej z technologią i innowacją	6	4,1
Identyfikacja możliwości przemysłu, potrzeb rozszerzających się rynków zasobów, zróżnicowań technologicznych i barier, prowadzenie w tym zakresie projektów badawczo – rozwojowych	5	3,4
Promowanie społecznej, ekonomicznej i technologicznej zmiany	4	2,7
Transfer innowacji i technologii do innych przedsiębiorstw	4	2,7
Wykonywanie audytu technologicznego	4	2,7
Inicjowanie, koordynowanie i nadzorowanie realizacji zadań i inwestycji związanych z rozwojem regionu w poszczególnych dziedzinach	3	2,1
OGÓLEM	145	99,3
Brak danych	1	0,7
RAZEM	146	100,0

Porównując odpowiedzi respondentów na temat aktualnie wykonywanych zadań związanych z rozwojem regionalnym, przedsiębiorczości i technologicznym oraz tych, które przewidywane są jako istotne w najbliższej przyszłości, można dostrzec ich zbieżność.

W przypadku zadań związanych z **rozwojem regionalnym** zarówno obecnie, jak i w przyszłości za najbardziej istotne uznaje się zadania związane z kształtowaniem ogólnych kierunków rozwoju regionu, poszukiwaniem nowych źródeł finansowania na cele związane z rozwojem regionalnym oraz aktywizacją lokalnych społeczności.

W odniesieniu do zadań związanych z **rozwojem przedsiębiorczości** postrzegane obecnie za istotne zadania: pozyskiwanie zewnętrznych źródeł finansowania, promowanie przedsiębiorczości wśród społeczności lokalnych oraz świadczenie usług informacyjnych czy współpraca z innymi podmiotami na rzecz rozwoju regionu również znajdują się wśród zadań

wymienianych najczęściej jako te, które będą miały znaczenie w najbliższej przyszłości w pracy na rzecz rozwoju przedsiębiorczości.

W przypadku zadań związanych z **rozwojem technologicznym** za najbardziej istotne obecnie i w przyszłości postrzegane są zadania związane z wdrażaniem nowych technologii lub produktów. Zmianie ma ulec nacisk położony na zadania związane z doradztwem w zakresie rozwoju technologicznego i informatycznego (2,6% obecnie realizowanych zadań i 13,0% w przyszłości). W zadaniach postrzeganych jako te, które będą istotne w przyszłości w pracy na rzecz rozwoju technologicznego pojawiły się także odpowiedzi wskazujące na działania związane z szacowaniem konkurencyjności przedsiębiorstw z uwagi na poziom technologiczny (10,3% odpowiedzi), badaniami rynku pod kątem dostawców kluczowych technologii (8,9%) czy identyfikacją kluczowych dla rozwoju przedsiębiorstwa technologii (8,2%).

4.2. Pomimo zbieżności zadań obecnie realizowanych z tymi, które będą istotne w przyszłości zdecydowana większość respondentów odpowiedziała pozytywnie na pytanie o to, czy w przyszłości będą potrzebne w ich pracy jakieś nowe umiejętności. Taka odpowiedź dotyczyła 100,0% osób wykonujących zadania związane z rozwojem regionalnym 92,3% osób wykonujących zadania związane z rozwojem przedsiębiorczości i 81,3% osób pracujących na rzecz rozwoju technologicznego.

Tab. 31 Czy w związku z pojawieniem się nowych zadań związanych z rozwojem regionalnym potrzebne będą w przyszłości w Pańskiej pracy jakieś nowe umiejętności?

Wyszczególnienie	Ilość respondentów	%
Tak	33	100,0
Nie	0,0	0,0
Trudno powiedzieć	0,0	0,0
OGÓŁEM	33	100,0

Tab. 32 Czy w związku z pojawieniem się nowych zadań związanych z rozwojem przedsiębiorczości potrzebne będą w przyszłości w Pańskiej pracy jakieś nowe umiejętności?

Wyszczególnienie	Ilość respondentów	%
Tak	24	92,3
Nie	0,0	0,0
Trudno powiedzieć	2,0	7,7
OGÓŁEM	26	100,0

Tab. 33 Czy w związku z pojawieniem się nowych zadań związanych z rozwojem technologicznym potrzebne będą w przyszłości w Pańskiej pracy jakieś nowe umiejętności?

Wyszczególnienie	Ilość respondentów	%
Tak	26	81,3
Nie	5	15,6
Trudno powiedzieć	1	3,1
OGÓŁEM	32	100,0

Osoby pracujące na rzecz rozwoju regionalnego najczęściej wskazywały na umiejętności związane z wdrażaniem strategii rozwoju regionu (22,0% wszystkich wskazań), identyfikacją kierunków rozwoju społecznego i ekonomicznego regionu (17,4%), zarządzaniem projektem oraz pozyskiwaniem zewnętrznych źródeł finansowania, w tym środków unijnych (po 15,6%).

Tab. 34 Nowe umiejętności, jakie, zdaniem respondentów, mogą być potrzebne w przyszłości w pracy związanej z rozwojem regionalnym.

Wyszczególnienie	Ilość wskazań	%
Związane z rozwijaniem, implementacją i monitorowaniem regionalnych/lokalnych strategii rozwoju	24	22,0
Identyfikacja kierunków rozwoju społecznego i ekonomicznego	19	17,4
Zarządzanie projektem	17	15,6
Pozyskiwanie zewnętrznych źródeł finansowania, w tym prowadzenie projektów współfinansowanych ze środków unijnych	17	15,6
Używanie multimedialnych systemów komunikacji i zarządzania	13	11,9
Umiejętności interpersonalne oraz językowe, w tym również w językach obcych	12	11,0
Prowadzenie negocjacji biznesowych	7	6,4
OGÓŁEM	109	*100,0

* Ze względu na zaokrąglenia do jednego miejsca po przecinku suma poszczególnych pozycji nie równa się 100,0%

Osoby wykonujące zadania związane z rozwojem przedsiębiorczości najczęściej wskazywały na umiejętności interpersonalne i językowe jako istotne w przyszłej pracy (17,5% wszystkich wskazań), a także umiejętności związane z przygotowaniem biznes planu i studium wykonalności (16,3%) oraz pozyskiwaniem zewnętrznych źródeł finansowania, w tym środków unijnych (15,0%).

Tab. 35 Nowe umiejętności, jakie, zdaniem respondentów, mogą być potrzebne w przyszłości w pracy związanej z rozwojem przedsiębiorczości.

Wyszczególnienie	Ilość wskazań	%
Umiejętności interpersonalne i językowe, w tym również w językach obcych	14	17,5
Przygotowanie biznes planu i studium wykonalności	13	16,3
Pozyskiwanie zewnętrznych źródeł finansowania, w tym prowadzenie projektów współfinansowanych ze środków unijnych	12	15,0
Identyfikacja kierunków rozwoju społecznego i ekonomicznego	8	10,0
Używanie multimedialnych systemów komunikacji i zarządzania	8	10,0
Rozwijanie strategii przedsiębiorstw	7	8,8
Wdrażanie standardów jakości	6	7,5
Prowadzenie negocjacji biznesowych	6	7,5
Zarządzanie projektem	4	5,0
Tworzenie nowych przedsiębiorstw oraz restrukturyzacja i modernizacja istniejących;	2	2,5
Wdrażanie metod analizy ekonomicznej oraz potencjału inwestycyjnego, konkurencyjnego i produkcyjnego w odniesieniu do przedsiębiorstw, usług i produktów	0	0,0
OGÓŁEM	80	*100,0

* Ze względu na zaokrąglenia do jednego miejsca po przecinku suma poszczególnych pozycji nie równa się 100,0%

W odniesieniu do zadań związanych z rozwojem technologicznym, jakie w przyszłości mogą stanąć przed osobami je wykonującymi, respondenci wskazywali najczęściej na następujące umiejętności, jakie mogą być w tym zakresie potrzebne: używanie multimedialnych systemów komunikacji i zarządzania (21,7% wszystkich odpowiedzi), rozwijanie strategii technologicznej przedsiębiorstwa (18,1%) oraz podobnie, jak w przypadku pozostałych dwóch specjalności, pozyskiwanie zewnętrznych źródeł finansowania, w tym prowadzenie projektów współfinansowanych ze środków unijnych (18,1%).

Tab. 36 Nowe umiejętności, jakie, zdaniem respondentów, mogą być potrzebne w przyszłości w pracy związanej z rozwojem technologicznym.

Wyszczególnienie	Ilość wskazań	%
Używanie multimedialnych systemów komunikacji i zarządzania	18	21,7
Rozwijanie strategii technologicznej przedsiębiorstwa	15	18,1
Pozyskiwanie zewnętrznych źródeł finansowania, w tym prowadzenie projektów współfinansowanych ze środków unijnych	15	18,1
Umiejętności interpersonalne i językowe, w tym również w językach obcych	10	12,0
Analiza rynku i oszacowanie użyteczności, konkurencyjności i potencjału ekonomicznego nowych produktów, usług, technologii itd.	9	10,8
Negocjacje dotyczące transferu technologicznego oraz wdrażania technologicznych i komputerowych inwestycji	7	8,4
Promowanie, komercjalizacja i zarządzanie wiedzą związaną z technologią i innowacją	4	4,8
Wykonywanie audytu technologicznego, szacowanie technologicznego i innowacyjnego potencjału	3	3,6
Transfer technologiczny	2	2,4
OGÓŁEM	83	*100,0

* Ze względu na zaokrąglenia do jednego miejsca po przecinku suma poszczególnych pozycji nie równa się 100,0%

4.3. Na pytanie o to, czy w przyszłej pracy związanej z rozwojem regionalnym potrzebny będzie respondentom jakiś nowy rodzaj wiedzy 93,9% respondentów odpowiedziało twierdząco. W przypadku zadań związanych z rozwojem przedsiębiorczości udział ten wyniósł 92,3%, a w odniesieniu do zadań związanych z rozwojem technologicznym – 78,1%.

Tab. 37 Czy w związku z pojawieniem się nowych zadań związanych z rozwojem regionalnym potrzebny będzie w przyszłości w Pańskiej pracy jakiś nowy rodzaj wiedzy?

Wyszczególnienie	Liczba respondentów	%
Tak	31	93,9
Nie	1	3,0
Trudno powiedzieć	1	3,0
OGÓŁEM	33	*100,0

* Ze względu na zaokrąglenia do jednego miejsca po przecinku suma poszczególnych pozycji nie równa się 100,0%

Tab. 38 Czy w związku z pojawieniem się nowych zadań związanych z rozwojem przedsiębiorczości potrzebny będzie w przyszłości w Pańskiej pracy jakiś nowy rodzaj wiedzy?

Wyszczególnienie	Liczba respondentów	%
Tak	24	92,3
Nie	0	0,0
Trudno powiedzieć	0	0,0
OGÓŁEM	24	92,3
Braki danych	2	7,7
RAZEM	26	100,0

Tab. 39 Czy w związku z pojawieniem się nowych zadań związanych z rozwojem technologicznym potrzebny będzie w przyszłości w Pańskiej pracy jakiś nowy rodzaj wiedzy?

Wyszczególnienie	Liczba respondentów	%
Tak	25	78,1
Nie	5	15,6
Trudno powiedzieć	1	3,1
OGÓŁEM	31	96,9
Braki danych	1	3,1
RAZEM	32	*100,0

* Ze względu na zaokrąglenia do jednego miejsca po przecinku suma poszczególnych pozycji nie równa się 100,0%

Osoby wykonujące zadania związane z rozwojem regionalnym najczęściej wskazywały na znajomość polityk Unii Europejskiej (25,3% wszystkich wskazań), prawa dotyczącego kwestii prowadzenia działalności gospodarczej (19,5%) oraz strategii rozwoju regionu (17,2%) jako na dziedziny, w których potrzebne jest poszerzenie wiedzy dla sprawnego wykonywania przyszłych zadań.

Tab. 40 Nowy rodzaj wiedzy, jaki, zdaniem respondentów, może być potrzebny w przyszłości w pracy związanej z rozwojem regionalnym.

Wyszczególnienie	Ilość wskazań	%
Znajomość polityk Unii Europejskiej (regionalnej, rolnictwa, spójności)	22	25,3
Znajomość prawa związanego z uruchomieniem i prowadzeniem działalności gospodarczej zarówno na rynku polskim, jak i europejskim	17	19,5
Wiedza na temat strategii rozwoju regionu (innowacyjnych, produkcyjnych, edukacyjnych i ekologicznych)	15	17,2
Znajomość regionalnego rolnictwa, leśnictwa i agroturystyki	12	13,8
Znajomość zagadnień związanych z ochroną środowiska i zarządzaniem zasobami wodnymi	12	13,8
Znajomość struktury lokalnego społeczeństwa, władz oraz organizacji pozarządowych	9	10,3
OGÓLEM	87	*100,0

* Ze względu na zaokrąglenia do jednego miejsca po przecinku suma poszczególnych pozycji nie równa się 100,0%

Te same dziedziny pojawiły się w odpowiedziach wskazywanych przez osoby wykonujące zadania związane z rozwojem przedsiębiorczości – 24,2% odpowiedzi dotyczyło znajomości prawa prowadzenia działalności gospodarczej, 19,2% odnosiło się do wiedzy nt. strategii rozwoju regionu, a 13,7% wskazań padło na kategorię związaną ze znajomości polityk Unii Europejskiej.

Tab. 41 Nowy rodzaj wiedzy, jaki, zdaniem respondentów, może być potrzebny w przyszłości w pracy związanej z rozwojem przedsiębiorczości.

Wyszczególnienie	Ilość wskazań	%
Znajomość prawa związanego z uruchomieniem i prowadzeniem działalności gospodarczej, zarówno na rynku krajowym, jak i europejskim	19	24,4
Wiedza nt. strategii rozwoju regionu (innowacyjnych, produkcyjnych, edukacyjnych i ekologicznych)	15	19,2
Znajomość polityk Unii Europejskiej (regionalnej, rolnictwa, spójności)	13	16,7
Wiedza nt. sytuacji ekonomicznej i społecznej regionu	11	14,1
Znajomość struktury przemysłu, handlu i usług oraz innych organizacji funkcjonujących w środowisku ekonomicznym regionu	7	9,0
Znajomość struktury lokalnego społeczeństwa, władz oraz organizacji pozarządowych	7	9,0
Prawo własności intelektualnej i przemysłowej	6	7,7
OGÓLEM	78	*100,0

* Ze względu na zaokrąglenia do jednego miejsca po przecinku suma poszczególnych pozycji nie równa się 100,0%

Osoby wykonujące zadania związane z rozwojem technologicznym najczęściej wskazywały na potrzebę poszerzenia znajomości regionalnej struktury przemysłu, handlu

i usług oraz wiedzy na temat technologicznego poziomu przedsiębiorstw (po 17,9% wszystkich odpowiedzi). Istotną pod względem liczebności i w tym przypadku okazała się kategoria dotycząca znajomości polityk Unii Europejskiej (15,4% wskazań).

Tab. 42 Nowy rodzaj wiedzy, jaki, zdaniem respondentów, może być potrzebny w przyszłości w pracy związanej z rozwojem technologicznym.

Wyszczególnienie	Ilość wskazań	%
Znajomość struktury przemysłu, handlu i usług oraz innych organizacji funkcjonujących w środowisku ekonomicznym regionu	14	17,9
Wiedza nt. technologicznego poziomu przedsiębiorstw i stosowanych technologii	14	17,9
Znajomość polityk Unii Europejskiej (regionalnej, rolnictwa, spójności)	12	15,4
Wiedza nt. sytuacji ekonomicznej i społecznej regionu	10	12,8
Znajomość struktury lokalnego społeczeństwa, władz oraz organizacji pozarządowych	8	10,3
Wiedza nt. strategii rozwoju regionu (innowacyjnych, produkcyjnych, edukacyjnych i ekologicznych)	7	9,0
Prawo własności intelektualnej i przemysłowej	7	9,0
Wiedza nt. instytucji edukacyjnych i szkoleniowych regionu	4	5,1
inne (znajomość sieci komputerowych)	1	1,3
OGÓLEM	77	98,7
Brak danych	1	1,3
RAZEM	78	100,0

III. PODSUMOWANIE

Celem pogłębionego badania zapotrzebowania na animatorów gospodarczych było pozyskanie od **pracowników** bezpośrednio zajmujących się zadaniami związanymi z rozwojem regionalnym, przedsiębiorczości i technologicznym informacji na temat obecnych i przyszłych trudności, jakie mogą być przeszkodą w wykonywaniu powierzonych zadań oraz informacji na temat potrzeb szkoleniowych będących odpowiedzią na pojawiające się problemy. Informacja taka jest uzupełnieniem odpowiedzi uzyskanych na ten temat w pierwszym etapie badania, które skierowane było do osób kierujących pracą na rzecz rozwoju regionalnego, rozwoju przedsiębiorczości i rozwoju technologicznego, tj. do **pracodawców**.

Główne wnioski wynikające z analizy badań obejmują następujące ustalenia:

- Odpowiedzi na temat zadań związanych z rozwojem regionalnym, przedsiębiorczości czy technologicznym są zbliżone do tych z pierwszego etapu badania, co oznacza, że mamy do czynienia z tymi samymi zjawiskami widzianymi ze strony innych osób. Można zatem uznać, że druga część badania jest rzeczywistym pogłębieniem pierwszej.
- Na pytanie, czy w trakcie wykonywania zadań, które wiążą się z rozwojem regionalnym, rozwojem przedsiębiorczości lub rozwojem technologicznym, napotykają jakieś trudności we wszystkich trzech przypadkach dominowała odpowiedź twierdząca – obejmowała 51,5% respondentów wykonujących zadania związane z rozwojem regionalnym, 57,7% osób wykonujących zadania związane z rozwojem przedsiębiorczości oraz 43,8% respondentów zajmujących się zadaniami związanymi z rozwojem technologicznym.
- Na pytanie, jakie przeszkody napotykają w realizacji swoich zadań, respondenci wskazywali najczęściej na brak zainteresowania ze strony adresatów działań, brak wystarczających środków finansowych umożliwiających efektywne działanie, a także na braki w posiadanej przez siebie wiedzy i umiejętnościach.
- Zdecydowana większość respondentów dostrzega potrzebę poszerzenia swoich kwalifikacji. Uzyskane odpowiedzi były zbieżne z wynikami z I etapu badania, tj. z opiniami pracodawców na temat potrzeby poszerzenia kwalifikacji zatrudnianych pracowników wykonujących zadania związane z rozwojem gospodarczym w jego trzech specjalnościach.
- W odpowiedziach na pytanie o zakres, w jakim dostrzegana jest potrzeba poszerzenia własnych kwalifikacji, respondenci wskazywali najczęściej na znajomość języków obcych, prawa i kwestii związanych z politykami Unii Europejskiej, włączając w to zagadnienia pozyskiwania środków funduszy strukturalnych, a także na umiejętności komputerowe i informatyczne. W pierwszym etapie badania uzyskano zbliżone odpowiedzi za wyjątkiem przypadku pracowników wykonujących zadania związane z rozwojem technologicznym, w odniesieniu do których pracodawcy potrzebę poszerzenia kwalifikacji upatrywali najczęściej w specjalistycznej wiedzy związanej ściśle z dziedziną działalności firmy bądź instytucji.
- W opinii respondentów w najbliższej przyszłości w wykonywanej przez siebie pracy istotne będą działania skupiające się na współpracy z innymi jednostkami na rzecz rozwoju regionu, zadania związane z pozyskiwaniem zewnętrznych źródeł finansowania,

w tym prowadzeniem projektów współfinansowanych ze środków unijnych oraz mobilizowanie lokalnych społeczności. Odmienne zadania wskazywali respondenci wykonujący zadania związane z rozwojem technologicznym: doradztwo w zakresie rozwoju technologicznego i komputerowego, ocenę konkurencyjności przedsiębiorstwa na rynku oraz wdrażanie nowych rozwiązań technologicznych, w tym komputerowych.

- Porównując odpowiedzi respondentów na temat aktualnie wykonywanych zadań związanych z rozwojem regionalnym, przedsiębiorczości i technologicznym oraz tych, które przewidywane są jako istotne w najbliższej przyszłości, można dostrzec ich zbieżność. Jedynie w przypadku zadań związanych z rozwojem technologicznym, według opinii respondentów, zmianie ma ulec nacisk położony na zadania związane z doradztwem w zakresie rozwoju technologicznego i informatycznego (2,6% obecnie realizowanych zadań i 13,0% w przyszłości) oraz pojawienie się nowych zadań związanych z szacowaniem konkurencyjności przedsiębiorstw z uwagi na poziom technologiczny, badaniem rynku pod kątem dostawców kluczowych technologii oraz identyfikacją kluczowych dla rozwoju przedsiębiorstwa technologii.
- Pomimo zbieżności zadań obecnie realizowanych z tymi, które będą istotne w przyszłości zdecydowana większość respondentów odpowiedziała pozytywnie na pytanie o to, czy w przyszłości będą potrzebne w ich pracy jakieś nowe umiejętności. Umiejętności te to najczęściej: wdrażanie strategii rozwoju regionu oraz identyfikacja kierunków rozwoju społecznego i ekonomicznego regionu; zarządzanie projektem oraz pozyskiwanie zewnętrznych źródeł finansowania, w tym środków unijnych; umiejętności interpersonalne i językowe; umiejętności związane z przygotowaniem biznes planu i studium wykonalności; używanie multimedialnych systemów komunikacji i zarządzania oraz rozwijanie strategii technologicznej przedsiębiorstwa.
- Na pytanie o to, czy w przyszłej pracy potrzebny będzie respondentom jakiś nowy rodzaj wiedzy zdecydowana większość odpowiedziała twierdząco. Respondenci najczęściej wskazywali tu na znajomość polityk Unii Europejskiej, prawa dotyczącego kwestii prowadzenia działalności gospodarczej, strategii rozwoju regionu, regionalnej struktury przemysłu, handlu i usług oraz technologicznego poziomu przedsiębiorstw regionu.